

Nr 36**Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motioner om återbetalning av studiemedel m. m.****Motionerna**

I detta betänkande behandlas

motionen 1972: 224 av herr Wijkman (m), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär följande tillägg till 1968 års studiemedelsutrednings direktiv: att förslag framläggs dels om värdesäkring av den återbetalningsfria delen av studiemedlen, dels om förändring av återbetalningsreglerna, syftande till att indexlånesystemet ersätts med ett räntelånesystem enligt de riktlinjer som anges i motionen;

motionen 1972: 447 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om ändrade direktiv för studiemedelsutredningen i linje med kravet på enhetlig studielön;

motionen 1972: 979 av herr Molin m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär höjning av återbetalningstaket i studiemedelssystemet.

Motionen 1972: 979 behandlas i detta betänkande endast i vad den avser nyss redovisade yrkande. Det andra yrkandet i motionen har utskottet behandlat i sitt betänkande 1972: 34.

Gällande bestämmelser

De studerande vid eftergymnasiala läroanstalter erhåller studiemedel enligt bestämmelserna i studiemedelsförordningen (1964: 401, omtryckt 1970: 266, ändrad senast 1972: 182). Tillämpningsföreskrifter till studiemedelsförordningen finns i studiemedelskungörelsen (1964: 592, omtryckt 1971: 352). Förteckning över studiemedelsberättigade läroanstalter finns i kungörelsen (1972: 311) om läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiemedel utgår.

Studiemedel består av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Studiemedlen är indexreglerade och utgår per år med 140 % av basbeloppet inom den allmänna försäkringen, dvs. f. n. totalt 9 940 kr. Om den studerande har vårdnaden om barn, kan dessutom utgå barn-tillägg med 25 % av basbeloppet (f. n. 1 775 kr.) för varje barn under

16 år. Extra studiemedel kan vidare utgå om synnerliga skäl föreligger. Av studiemedlen utgör 1 750 kr. ett återbetalningsfritt studiebidrag, medan återstoden skall återbetalas under normalt 20—25 år.

Studiemedel utgår med hänsyn till den studerandes studiemeriter samt de ekonomiska resurser över vilka han förfogar. Hänsyn tas också till makes ekonomiska förhållanden. Under de två första terminerna erhålls dock studiemedel utan prövning av studiemeriterna.

Studiemedel kan även utgå för deltidstudier till dem som studerar på minst halvtid. Förutsättningen är att godtagbara skäl finns till att studierna bedrivs på deltid. Studiemedel till deltidstuderande utgår med hälften av vad som utgår till heltidstuderande, dvs. med 35 % av basbeloppet per termin. Barntillägg utgår med samma belopp som till heltidstuderande.

Den återbetalningspliktiga delen av studiemedlen betalas tillbaka genom årliga studiemedelsavgifter. Bestämmelser härom finns i studiemedelsförordningen, förordningen (1967: 882) om studiemedelsavgifter (ändrad senast 1972: 183) och kungörelsen (1967: 883) om studiemedelsavgifter. Återbetalningen påbörjas i regel tredje året efter det att studiemedel lyfts sista gången och pågår i regel tills den återbetalningsskyldige fyllt femtio år. Studiemedelsavgifterna är indexreglerade genom anknytning till basbeloppet. Ränta utgår ej.

Huvudprincipen för återbetalning av studiemedel är att den studerande skall erlägga lika många basbelopp som han erhållit. Det totala återbetalningsbeloppet utgör summan i basbelopp av de återbetalningspliktiga studiemedel som utbetalats. Vid beräkningen tillämpas det basbelopp som gällde vid ingången av den termin för vilken resp. studiemedel utgått. Genom att dividera totalsumman med det antal år varunder den återbetalningsskyldige har att erlägga studiemedelsavgift erhåller man den s. k. avgiftskvoten. Studiemedelsavgiften för ett visst år får man fram genom att multiplicera avgiftskvoten med det vid årets ingång gällande basbeloppet.

För att motverka att indexregleringen leder till för den enskilde ekonomiskt ofördelaktiga resultat har man i studiemedelsförordningen infört en spärregel. Denna innebär att återbetalningsskyldigheten upphör när summan av vad den återbetalningsskyldige erlagt uppgår till ett belopp som motsvarar vad han skulle ha erlagt, om de återbetalningspliktiga studiemedlen utgjort ett räntebärande lån med lika stora annuiteter fördelade på den tid under vilken avgifter erlagts. Vid denna beräkning skall räntan, den s. k. jämförelseräntan, anses ha uppgått till 60 % av den vid varje tidpunkt gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder.

I vissa fall kan den återbetalningsskyldige helt eller delvis befrias från avgift för ett visst år. Reglerna härom är knutna till begreppen avgiftsunderlag och avgiftsgräns.

Avgiftsunderlaget utgör summan av den återbetalningsskyldiges till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst under avgiftsåret, dock minst ett basbelopp, och den del av hans förmögenhet som överstiger sex basbelopp. Är han gift höjs avgiftsunderlaget med hälften av makens till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst och hälften av den del av makens förmögenhet som överstiger sex basbelopp. Om han har vårdnaden om barn under tio år görs avdrag med ett basbelopp.

Om avgiftsunderlaget understiger avgiftsgränsen, som är två och ett halvt basbelopp, föreligger rätt till befrielse från avgift för året. Dessutom finns det vissa regler som skall skydda mot tröskeeffekter. Sålunda gäller att den återbetalningsskyldige inte har att erlægga avgift med mer än en tiondel av avgiftsunderlaget och inte heller med mer än en fjärdedel av den del av avgiftsunderlaget som överstiger avgiftsgränsen. Befrielse, helt eller delvis, från avgift för ett visst år innebär inte att betalningsskyldigheten bortfaller utan endast att betalningen skjuts på framtiden. Fråga om avgiftsbefrielse prövas efter ansökan av centrala studiehjälsnämnden (CSN), som också har möjlighet att, om synnerliga skäl föreligger, i andra fall än de nu nämnda besluta om nedläggning av avgiften.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Redan i samband med att det nuvarande studiesociala systemet infördes under 1960-talets förra hälft fördes en ingående debatt om studielön som lämplig metod för att finansiera studier. Se härom t. ex. studiesociala utredningens betänkande »Rätt till studiemedel» (SOU 1963: 74, s. 34 ff.) och prop. 1964: 138 (s. 161).

Riksdagen har under innevarande år behandlat en motion, 1972: 1535, vars syfte överensstämmer med det som ligger bakom motionen 1972: 447. I motionen 1972: 1535, som väcktes i anledning av prop. 1972: 27 angående studiesocialt stöd, yrkades att alla studerande över 16 år skulle överföras till studiemedelssystemet och att studiemedlen skulle bli lika för alla, så att hel- eller deltidsstudier och försörjningsförpliktelser gentemot barn gjordes till enda variabler. I sin motivering för yrkandet framhöll motionärerna bl. a. att man borde åstadkomma en ökning av studiebidragets andel av det totala studiemedelsbeloppet och att detta skulle vara ett steg på vägen mot genomförandet av enhetlig studielön. Motionen avslogs av riksdagen på hemställan av socialförsäkringsutskottet, som i sitt betänkande nr 20 bl. a. anförde följande:

Enligt direktiven för studiemedelsutredningen (U 1969: 48) har denna inte att behandla de grundläggande principerna för studiemedelsystemet. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang erinra om det arbete som pågår inom kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX), som utreder studiefinansieringen inom vuxenutbildningen och som i oktober 1971

lagt fram en promemoria, Vuxna Utbildning Studiefinansiering (SOU 1971: 80). I direktiven för utredningen (U 1969: 51) har departementschefen bl. a. uttalat att de studiesociala åtgärderna på vuxenutbildningsområdet kan komma att verka styrande på utbildningssystemet i dess helhet, att avvägningen mellan ungdoms- och vuxenutbildning liksom fördelningen på heltids- och deltidstudier sålunda påverkas av åtgärdernas utformning och att de olika systemen bör bedömas också med hänsyn till sådana effekter. Bl. a. mot bakgrund av detta utredningsarbete finner utskottet sig inte kunna biträda de förslag till mera vittgående förändringar av studiemedelssystemet som föreslås i motionen 1972: 1535.

Vid införandet av det nuvarande studiesociala systemet diskuterades frågan om indexreglering av studiebidraget i studiemedelsförordningen. Föredragande departementschefen anförde i prop. 1964: 138 (s. 169) följande:

Några remissinstanser har påtalat det förhållandet, att studiebidraget är det enda belopp på förmånsidan som inte indexreglerats. Jag anser det riktigast, att ett bidrag av denna karaktär i likhet med de olika bidragen och tilläggen inom studiehjälpen och de allmänna barnbidragen fastställs i kronor. Studiebidraget kan självfallet komma att höjas genom särskilt beslut av riksdagen.

Vid behandlingen av propositionen hade särskilda utskottet att ta ställning till motionsyrkanden att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen och förmånerna enligt studiehjälpsreglementet skulle göras värdebeständiga. I sitt av riksdagen i denna del godkända utlåtande nr 1 avstyrkte utskottet motionerna och hänvisade till att en höjning av förmånerna fick bli beroende av riksdagens beslut i varje särskilt fall.

Motionsyrkanden med förslag om värdesäkring eller höjning av studiebidragen har därefter behandlats av varje riksdag under åren 1965—1971. Riksdagen har därvid anslutit sig till den ståndpunkt särskilda utskottet intog 1964 (se bl. a. 2LU 1969: 38 och 1970: 50). Vid förra årets behandling av frågan framhöll socialförsäkringsutskottet (SfU 1971: 12) också att förslagen om höjning av studiebidragen redan med tanke på det begränsade utrymmet för kostnadskrävande reformer framstod som föga realistiska. Utskottet erinrade om att statsmakterna intagit den ståndpunkten att de resurser som under de närmaste åren kunde ställas till förfogande för studiesociala ändamål i betydande omfattning måste koncentreras på de vuxenstuderande. Riksdagen biföll utskottets hemställan om avslag på motionerna.

I 1964 års proposition angående studiesocialt stöd (prop. 1964: 138) uttalade föredragande departementschefen, när det gällde frågan om reglerna för återbetalning av studiemedel, bl. a. att de studielån som förekom vid universitet och högskolor utsatts för kritik från skilda

synpunkter. Man hade klagat på att amorteringstiderna var för korta och att amorteringsvillkoren gav en ojämn belastning genom att beloppen var störst i början av amorteringstiden, när låntagarens inkomster regelmässigt var lägst. Det hade framförts missnöje med möjligheterna till betalningsanstånd och lindring av betalningsskyldigheten. Avskrivningar på grund av varaktigt nedsatt betalningsförmåga eller dödsfall hade endast undantagsvis förekommit. Departementschefen underströk att ett av huvudsyftena med det nya studiemedelssystemet var att avlägsna skuldsättningens ekonomiska risker och sociala vådor. Detta hade åstadkommits på olika sätt. Återbetalningstiden skulle i allmänhet bli mycket lång. Genom indexregleringen skulle skuldbelastningen bli jämn under hela återbetalningstiden. De studerande skulle slippa bekymret med räntebetalningar under studietiden. Återbetalningsskyldigheten anpassades till betalningsförmågan genom möjligheter till nedsättning eller befrielse från avgift och genom bestämmelser om upphörande av återbetalningsskyldigheten vid 65 års ålder och vid dödsfall. Med anledning av den kritik som framförts mot indexregleringen pekade departementschefen på att jämförelsemetoden införts för att inte indexregleringen skulle ge ett ekonomiskt ofördelaktigt resultat för den enskilde, och han anförde vidare bl. a.:

Det är beträffande denna kritik att märka att den ofta förbiser skillnaderna mellan de av utredningen föreslagna indexreglerade återbetalningarna och indexlån i den mening vari detta ord vanligen brukar användas. I och för sig vore det inte oskäligt om de studerande i utbyte mot de stora fördelar i form av studiebidrag, lång amorteringstid och trygghetsgarantier som utredningen vill ge dem, åtminstone fick åta sig att i normalfallen återbetala realvärdet av återbetalningspliktiga studiemedel. Utredningens förslag går emellertid inte ut på att för staten säkerställa realvärdet av de studiemedel som utlämnats med återbetalningsskyldighet. Genom de föreslagna reglerna om återbäring har de studerande fått en garanti, som innebär att de väl kan vinna men aldrig förlora på indexregleringen.

Även frågan om återbetalningsreglerna har behandlats av utskottet vid årets riksdag med anledning av en motion som väckts i anslutning till propositionen 1972: 27 angående studiesocialt stöd. I sitt av riksdagen godkända betänkande nr 20 uttalade utskottet sålunda:

I fråga om återbetalningsreglerna vill utskottet erinra om att dessa är så utformade att studiemedelstagare aldrig behöver betala tillbaka mer än ett belopp motsvarande kapitalbeloppet jämte 60 % av den vid varje tidpunkt gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Med nuvarande normalränta om 6,75 % utgör jämförelseräntan endast 4,05 %. I genomsnitt har den under tiden 1965—1971 varit 3,69 %. Detta måste enligt utskottets mening betecknas som en fördelaktig »räntesats» med hänsyn inte minst till att det för erhållande av

studiemedel inte krävs att studiemedelstagaren ställer någon säkerhet. — Frågor som rör återbetalningssystemet, bl. a. jämförelseräntans storlek, är för närvarande föremål för överväganden av studiemedelsutredningen, vars slutbetänkande väntas tidigt i höst.

Enligt vad utskottet inhämtat avser studiemedelsutredningen att våren 1973 framlägga två betänkanden, dels ett i januari angående vissa tekniska frågor i samband med utbetalning av studiemedel, dels ett i april eller maj, som skall behandla återbetalningssystemet.

Vid 1970 års riksdag (2LU 1970: 50) genomfördes den ändringen att avgiftsgränsen höjdes från två till två och ett halvt basbelopp. Samtidigt ändrades bestämmelserna om beräkning av avgiftsunderlaget på det sättet att det avdrag som görs, då den avgiftsskyldige har barn under tio år, höjdes från ett halvt till ett basbelopp. Som skäl för ändringarna angavs i propositionen (1970: 77) att den omfattande skattereformen medfört att den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten i de flesta fall skulle höjas, vilket enligt föredragande statsrådet inte borde leda till negativa effekter för den enskilde inom det studiesociala systemet.

Utskottet

Studerande vid eftergymnasiala läroanstalter erhåller studiemedel, som är indexreglerade och per år utgör 140 % av basbeloppet. Dessutom kan barn tillägg utgå. Studiemedel utgår med hänsyn till den studerandes studiemeriter samt till egna och makes ekonomiska förhållanden. Studiemedel kan också utgå för deltidstudier under förutsättning att dessa bedrivs på minst halvtid. I sådana fall utgår studiemedel med hälften av vad som utgår till heltidsstuderande.

Av studiemedlen utgör 1 750 kr. ett återbetalningsfritt studiebidrag, medan återstoden skall betalas tillbaka genom årliga studiemedelsavgifter, som är indexreglerade genom anknytning till basbeloppet. Återbetalningen påbörjas i regel tredje året efter det studiemedel lyfts sista gången och pågår tills den återbetalningsskyldige fyllt 50 år. Inom återbetalningssystemet finns en spärregel som innebär att återbetalningsskyldigheten upphör när summan av vad som erlagts uppgår till det belopp, som skulle ha betalats om de återbetalningspliktiga studiemedlen utgjort ett räntebärande lån med en ränta (den s. k. jämförelseräntan) uppgående till 60 % av normalräntan för lån från statens utlåningsfonder.

I motionen 1972: 447 framförs tanken på införande av studielön, som skulle utgå med samma belopp för alla studerande över 16 år med särskilda tillägg för studerande med barn. Även om ett sådant system inte kan genomföras på kort sikt bör man enligt motionärerna till att

börja med införa likställdhet i medelstilldelningen för alla studerandekategorier med hel- eller deltidstudier som enda variabel. Motionärerna anser också att studiebidragsandelen successivt bör höjas så att de studerandes skuldbörda minskas.

Utskottet har i sitt betänkande 1972: 20 behandlat en motion, 1972: 1535, vars syfte överensstämmer med förevarande motions. I motionen 1972: 1535 föreslogs att alla studerande över 16 år skulle överföras till studiemedelssystemet och att studiemedlen skulle bli lika för alla, så att hel- eller deltidstudier och försörjningsförpliktelser gentemot barn gjordes till enda variabler. Motionärerna menade att detta skulle vara ett steg på vägen mot genomförande av enhetlig studielön. Motionen avslogs på hemställan av utskottet, som bl. a. hänvisade till det utredningsarbete, som pågick inom kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX), vilken utreder frågan om studiefinansieringen inom vuxenutbildningen. Utskottet erinrade om ett uttalande i direktiven till utredningen (U 1969: 51), enligt vilket de studiesociala åtgärderna på vuxenutbildningsområdet kunde komma att verka styrande på utbildningssystemet i dess helhet och påverka avvägningen mellan ungdoms- och vuxenutbildning liksom fördelningen mellan heltids- och deltidstudier.

Utskottet, som erinrar om att frågan om studielön var föremål för ingående diskussioner under förarbetena till det nuvarande studiesociala systemet, kan inte dela motionärernas uppfattning att det nu skulle vara tid att åter ta upp denna fråga och föranstalta om utredning av förutsättningarna för att införa studielön. Utskottet avstyrker därför motionen 1972: 447.

Den i motionen 1972: 447 berörda frågan om studiebidragets storlek tas också upp i motionen 1972: 224. I denna påpekas att bidragsdelen 1964 utgjorde 1/4 av studiemedlen och att den i dag endast uppgår till 18 % av totalbeloppet. Motionären framhåller att studiebidraget inom studiehjälpssystemet liksom tilläggen till studiebidraget höjts. I avvaktan på att studiebidraget i studiemedelsförordningen indexregleras bör det enligt motionärens mening höjas så att det kommer i paritet med sitt ursprungliga värde.

Motionsyrkanden med förslag om värdesäkring eller höjning av studiebidragen har avslagits av varje riksdag under åren 1964–1971. Riksdagen har därvid hänvisat till de principiella överväganden som gjordes vid införandet av det nuvarande studiemedelssystemet. Som skäl för avslag har också anförts, bl. a. vid förra årets riksdag (SfU 1971: 12), att utrymmet för kostnadskrävande reformer är begränsat och att de resurser som kan ställas till förfogande för studiesociala ändamål i första hand bör användas för vuxenutbildningen.

Utskottet finner sig sakna anledning att frånga den ståndpunkt som riksdagen sålunda under en följd av år intagit i denna fråga.

Med det sagda avstyrker utskottet bifall till motionen 1972: 224 i förevarande del.

Motionen 1972: 224 behandlar också reglerna om återbetalning av studiemedel. Motionären anser att indexregleringen är till nackdel för studiemedelstagarna och föreslår att den avskaffas. I stället bör studiemedlen enligt motionären löpa med en ränta, som är fast eller står i relation till statens normalränta.

Ett av huvudsyftena med införandet av studiemedelssystemet var att undanröja de negativa effekter som de studerandes skuldsättning i många fall hade inneburit. Detta syfte har kommit till uttryck på skilda sätt. Viss del av studiemedlen utgår utan återbetalningsskyldighet. De studerande betalar ingen ränta vare sig under studietiden eller senare. Återbetalningstiden är i allmänhet mycket lång, och betalningsskyldigheten kan anpassas till betalningsförmågan genom möjligheter till nedsättning av eller befrielse från avgift och genom bestämmelser om upphörande av återbetalningsskyldigheten vid 65 års ålder och vid dödsfall. Vid diskussionen om indexsystemets för- och nackdelar bör man enligt utskottets mening se systemet som en helhet. Med denna utgångspunkt är det ovedersägligt att systemet erbjuder de studerande fördelar genom studiebidragen, den långa amorteringstiden och trygghetsgarantierna. I fråga om återbetalningsreglerna vill utskottet också hänvisa till sitt betänkande 1972: 20, där utskottet erinrade om att den s. k. jämförelseräntan med dåvarande normalränta om 6,75 % endast utgjorde 4,05 % och att den under åren 1965–1971 i genomsnitt varit 3,69 %, vilket enligt utskottets mening måste betecknas som fördelaktigt för studiemedelstagarna inte minst med hänsyn till att det inte krävs någon säkerhet för att erhålla studiemedel.

Frågor som rör återbetalningssystemet, bl. a. jämförelseräntans storlek, är för närvarande föremål för överväganden av studiemedelsutredningen, som enligt vad utskottet inhämtat avser att under våren 1973 framlägga ett betänkande med förslag angående återbetalningssystemet.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1972: 224 även i förevarande del.

Den återbetalningsskyldige kan i vissa fall befrias från studiemedelsavgift för ett visst år. Reglerna härom innebär i princip att avgiftsbefrielse medges om avgiftsunderlaget, dvs. den återbetalningsskyldiges inkomst tillsammans med hans förmögenhet över sex basbelopp, understiger den s. k. avgiftsgränsen. Denna uppgår till två och en halv gånger det vid avgiftsårets ingång gällande basbeloppet (vid ett basbelopp av 7 100 kr. = 17 750 kr.). I avgiftsunderlaget inräknas också hälften av makes inkomst och hälften av makes förmögenhet över sex basbelopp. Vid beräkningen dras ett basbelopp av om den återbetalningsskyldige har

barn under tio år. Det finns dessutom vissa regler som skall skydda mot tröskeffekter i sådana fall då avgiftsunderlaget obetydligt överstiger avgiftsgränsen.

I motionen 1972: 979 hävdas att avgiftsgränsen är för låg. Motionärerna anser att en höjning till ca tre och ett halvt basbelopp är nödvändig, om man vill komma i paritet med genomsnittsinkomsten för heltidsarbetande.

Vid 1970 års riksdag genomfördes den ändringen att avgiftsgränsen höjdes från två till två och ett halvt basbelopp. Samtidigt ändrades bestämmelserna om beräkning av avgiftsunderlaget på det sättet att avdraget för barn höjdes från ett halvt till ett basbelopp. Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 1971.

Med hänsyn bl. a. till att ifrågavarande bestämmelser nyligen ändrats finner utskottet ej skäl tillstyrka yrkandet i motionen 1972: 979.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

- A. *beträffande värdesäkring av studiebidraget*
att riksdagen avslår motionen 1972: 224 i motsvarande del,
- B. *beträffande ersättande av indexlånesystemet med ett räntelånesystem*
att riksdagen avslår motionen 1972: 224 i motsvarande del,
- C. *beträffande enhetlig studielön*
att riksdagen avslår motionen 1972: 447,
- D. *beträffande höjning av återbetalningstaket*
att riksdagen avslår motionen 1972: 979 i motsvarande del.

Stockholm den 14 november 1972

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Lundberg (s), fröken Sandell (s), herrar Ringaby (m), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Andersson i Nybro (c), fröken Bergström (fp), herrar Signell (s), Lindström (s), Andersson i Ljung (m) och Hagberg* (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av herrar Ringaby (m), Mundebo (fp), fröken Bergström (fp) och herr Andersson i Ljung (m), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Motionsyrkanden med" och slutar på s. 8, första stycket, med "förelärande del" bort ha följande lydelse:

Systemet med indexreglering av studiemedlen har under de senaste åren utsatts för åtskillig kritik. Det har gjorts gällande att indexregleringen från flera synpunkter varit till nackdel för de studerande, framför allt beroende på den penningvärdeförsämring som ägt rum. Utskottet kan instämma i den i motionen framförda uppfattningen att studiemedelsystemet i sin nuvarande form är behäftat med brister och att man bör överväga en grundlig reformering av det nuvarande systemet. Utskottet anser emellertid att studiemedelsutredningens till våren 1973 aviserade betänkande rörande återbetalningsreglerna bör avvaktas, innan riksdagen tar ytterligare initiativ i denna fråga.

Sedan studiemedelsystemet infördes 1964 har, som framhållits i motionen 1972: 224, den återbetalningspliktiga delen av studiemedlen stigit betydligt men studiebidragsdelen förblivit oförändrad. Studiebidragsdelen har härigenom kommit att utgöra en allt mindre del av de sammanlagda studiemedlen. Detta har medfört att de studerande i högre grad än tidigare måst skuldsätta sig. Denna utveckling, som strider mot syftet med studiemedelsreformen, kan enligt utskottets mening inte accepteras. Nackdelarna med denna partiella indexreglering kan avhjälpas antingen genom att studiebidragsdelen höjs eller genom att den indexregleras. Skäl kan anföras för att vidta båda dessa åtgärder. Enligt utskottets mening bör studiemedelsutredningen ges uttryckliga direktiv att framlägga förslag om värdesäkring av studiebidraget. I denna del tillstyrker utskottet således motionen 1972: 224.

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Vid 1970" och slutar med "motionen 1972: 979" bort ha följande lydelse:

Det kan som motionären framhåller ifrågasättas om de nuvarande trygghetsspärarna i studiemedelsystemet ger den återbetalningsskyldige tillräcklig trygghet. I betänkandet "Rätt till studiemedel" (SOU 1963: 74 s. 119) anförde studiesociala utredningen att den som bedrivit högre studier borde vara garanterad att inte genom skyldigheten att återbetala uppburna studiemedel pressas under en standard, som låg påtagligt lägre än den genomsnittliga standarden i samhället. I annat fall kunde studiefinansieringssystemet enligt utredningens mening knappast sägas fylla sitt ändamål att undanröja de ekonomiska hindren för högre studier.

Vad som skall menas med genomsnittlig standard kan diskuteras. En möjlighet är att utgå från de socialhjälpnormer, som tillämpas av kommunerna, eftersom dessa normer just är avsedda att möjliggöra en viss minimistandard. Med denna utgångspunkt finner man att enligt de normer som tillämpas i Stockholm en gift man med ett barn och hemarbeteande maka måste ha en inkomst över 30 000 kr. för att uppnå denna

nivå. En annan möjlighet är att utgå från den genomsnittliga inkomsten för heltidsarbetande i åldern 25–64 år. Även med denna metod kommer man fram till ungefär samma belopp. Mot denna bakgrund är den nuvarande avgiftsgränsen enligt utskottets mening för låg. Denna bör därför höjas. En sådan höjning torde inte behöva föregås av något mer omfattande utredningsarbete, varför förslag i ämnet bör kunna framläggas vid 1973 års riksdag. Utskottet tillstyrker följaktligen motionen 1972: 979.

dels att utskottet bort hemställa

1. under punkten A.

att riksdagen med bifall till motionen 1972: 224 i motsvarande del i skrivelse till Kungl. Maj:t begär tilläggsdirektiv till 1968 års studiemedelsutredning om framläggande av förslag till värdesäkring av den återbetalningsfria delen av studiemedlen,

2. under punkten D.

att riksdagen med anledning av motionen 1972: 979 i motsvarande del i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till 1973 års riksdag om höjning av avgiftsgränsen i studiemedelsystemet.

